



SARUSI MIHÁLY

A MŰK és társai a Corvinkán

Történetek a Zsilinszky- és Áchim-látta világból

38 házszám... Ennyiből állt gyermek- és ifjúkoromban a Corvin utca. Nem a Corvinka, mert az tágabb. Mármint: több, mint az utca. Egyrészt az utca, másrészt a környéke. Majdnem azonos a Kastéllyal. Mármint a Kastélyi tized/kerület legbelső körével. Amúgy azonos a Corvin utca az Alvégi Fő utca külső kétharmadával.

Ahány ház, annyi történet? Ezzel zárva utcarajzunkat.

Falunyi... élet. Csabán, Békésben. A korábbi Zarándban. Fövenyes és Lencsés ér, majd az Ásott-Fehér-Körös meg a Borjúrét járta városvégen. A középkori Ábrahámffy-kastély tövében. Majd a romjain. Omladékából?

Zárván zárva... „zarándefövenyesi” mesénk.

„Ha több házból állottunk volna, a mi mesénk is tovább tartott volna?” Bizony. Bizony.

A számozás nem azonos a házakéval. Csak ahogy... eszünkbe jut.

I. CORVIN UTCA

A világháló egyik békéscsabai közösségi oldalán olvassuk P. M. mérnök tollából: „Aki autóval közlekedik a Corvinkán, érzi a finom ívekből, hogy ez az utca kicsit más, mint a többi csabai utca. Az ívek arra a korra emlékeztetnek, amikor a telepések oda építették a házukat, ahol nem volt sár. Kezdetben Csaba tele volt girbe-gurba utcákkal, melyek gyakran zsákutcában végződtek. Talán még ennél is régebben kialakulhatott ez a nyomvonal, hiszen a középkorban erről lehetett Gyulára menni. A források szerint is ez Békéscsaba egyik legősibb utcája.”

Így igaz, minden erre utal.

Más ezt írja: „Ezen az utcán (ha jól emlékszem) volt gyerekkoromban egy cukorkakészítő. Hozzá jártunk ánizsos cukorkáért.” Mi a Zsilinszkyre/Dózsára jártunk nyalókáért... Hogy ettől a gyakorta szétropogtatott cukorkarúdtól menjen úgy tönkre ifjú korodra a drága fogad?

Meg a fogmosás késői megkezdésétől.

...

Az első időkben a későbbi *Corvin utca* nem más, mint maga a *Lencsési országút*, mely utóbb a Körgát előtti felében *Lencsési utcává* kurtul, hogy a *Fő* (meg *Nagy*) *utca* részeként viselhesse az *Alvégi Fő utca* néven tisztelt közterület második fele a későbbi *Corvinka* megnevezést.

Hogy mi nem történt velünk?!...

Mi nem.

Mi igen!

...

1816-ban az utcanévmentes kataszteri térképen házaink derékszögben futnak ki az utcára, tehát még nem épült ki rá derékszögben az utcafronti épü-

Részlet a *Végig a Corvinkán* címen készülő békéscsabai írói utcarajzból.

letrész. Az 1950-es évekre már csak pár ház maradt az eredeti alakjában, „falusiasan”.

Az 1800-as évek végi Habsburg birodalmi kataszteri térképünkön már Fő utca a becsületes nevünk! Majd 1910-ig Lencsési utca, innentől Corvin utca. „Corvin Jánosról (1473–1504), Mátyás király természetes fiáról nevezték el, aki mint a Hunyadi-birtok örököse Békés megye nagy részének is földesura volt” (CZEGLÉDI Imre, *Békéscsaba utcanevei*, 1981).

1911: Corvin és kivételesen 1-szer Korvin u. Az utca háztulajdonosainak névjegyzékében: „Új utca név: Corvin-utca, régi neve: Lencsési-utca.”

1988: a Békés Megyei Népújság (III. 8.) – „abban van sok disznóság” – apró hírében *Korvin utcát* említi. Ha engedjük, (Almádihoz hasonlóan) itt is átvette volna a váltóbotot Korvin Ottó bátyától... Corvin Jánostól, Corvinkánktól? Magyarok, tótok... szeretett ifjú urától, akit bizonyára sokan láttak volna szívesen az Igazságos Mátyás örökében, Corvinka királyként.

Így maradt Corvinka... királyfi.

Egyszer s mindenkorra.

Teremtőm.

A miénk.

Hogy aztán mára nemegyszer megessen, hogy megfélekedzenek mirőlünk! Mint például 2022-ben a Lencsési lakótelepek, akik kézműves vásárt rendeznek a Corvin utca végében, a Körgát előtti üzleti negyedben „Lencsési vásár” címen... Corvinkai/Corvin utcai vásár helyett.

Előbb a Corvinka merül feledésbe, mára lassan a Corvin utca is?

Akár mi magunk.

Eltűnünk a Zsilinszkyból lett Dózsa és a Lencsésiből lett Lencsési között.

Átlép rajtunk a kor?

A kór?

A nemcsak az öregséggel, ím, a példa mutatja, az ifjúsággal, a mindig újabb nemzedékekkel is járó feledéskórnak köszönhetően?

A kis Corvint majd' félezer évig nem felejtette el az itteni nép, s nevezte utóbb Corvinkának (is) a hivatalosan Corvin utcának elnevezett helyet. Nemzedékről nemzedékre. Magyarról tótra, szlovákról magyarra váltva is.

Azok más nemzedékek valának?

Más, más.

II. A KERESKES-KÚTNÁL

Mint elég sok útkereszteződésnél, különösen, ha a házak között még egy kis tér is képződött, kisebb helyi központ alakult ki. Üzletekkel, netán csapszékekkel, borbélyal... Mint a közelben a Bánát-kútnál, ahol az ártézi kút körül szatócsbolt, fodrász, hentes, pék, pár lépéssel arrébb iskola működött. A Zsilinszky/Kölcsey sarkon is kovács, (Vadkacsa) vendéglő, trafik, iskola, később orvosi rendelő szolgálta a környéket. Végig a Corvinkán a két házsort a Kereskes-kút mellyéke nyitotta meg.

Hogy mi minden nem fogadott ott bennünket még az ötvenes években is! A Kereskes-kút mellett, a Corvin 2. falánál szépséges gesztenyefák csoportja, a Kastélynak haladó Zsilinszky-végnél borbélyüzlet, a gólyás ház után az I. – kastélyi – kerület első tanodája (mutatta magát nádtetőő öreg parasztházként), szemben a Corvin 1.-ben szatócsbolt és vendéglő... A kút vize nem volt iható, ivóvízért anyánk vagy a Bánát-kúthoz küldött – mint az egész kerület népét a maga anyukája. Vagy az 1950-es években az Árpád ligetben fűrt hévízforrás közelében, a strand oldalában föltörő langyos és lágy – a rossz nyelvek szerint némileg arzénos – ártézi kútra. Utóbbi mellé akkor is el-elbattyog-

tunk, ha anyukánk mosni készült, és az Árpád-fürdőből kifolyó forró hévízfö-löslegből töltöttük meg kannánkat, vödrünket, bödönünket.

Az elágazásnál a Gajdács-ház falánál lévő vadgesztenye-fasor minket is megihletett. No, nem azért, hogy lefössük, vízfestményen örökítsük meg, hanem hogy megmásszuk! Így tettünk, jó játék volt. Kár, hogy egyszer Pista lepottyant az igen magasan lévő első ágról. Hogy hazáig sírjon; de szerencsére a fejre esés ellenére nem hülyült meg, s továbbra is igen jó barátunk maradt.

A kút helyére később távbeszélőfülke került, majd az is fölöslegessé vált.

E kútra is jártunk vízért – vízért mosáshoz, mosogatáshoz, moslékhoz (bár ezekhez a házi gémes kút vize is megfelelt). Szóval amire a háztartásban szükség lehetett. Csak épp ihatatlan volt szerencsétlen.

Valahol itt állhatott az a valahai Torony, amelyet a 19. században is emlegettek a helybeliek mint a középkori Csaba falu és kastélya emlékét, maradványát – amely állítólag épp a kastélyi tized közepén állt, tudjuk meg Haan Lajos uramtól. Ami azért is hihető, mert a Körgáttól a Zsilinszky letelepülésig, a Lencsési út menti Kubiktól a Búzapiacig terjedő térségnek valahol itt lehet a közepe... Mert erre volt a középkori falu, Csaba.

A Fő, avagy Nagy utca alvégi darabja még az ötvenes években is megmegtelt vásározókkal, emlékeink szerint az utolsó szekerek néha a Corvin 7.-en – szülőházunkon – is túl húzódtak a követút szélére, az árokparthoz igazodva. Hogy ebből a hajdani Csabai Vásárból nekünk már csak az utója maradjon.

Kis csabai vásárhely vagy legalábbis kis piacozó hely vala minden hasonló forgalmasabb utcasarok, útkereszteződés?

Mit át – meg – nem élt a magunkfajta siheder az Úr Jézus Krisztus eme tizedeiben... A Kastélyi-tizedben pláne!

Hogyne.

A Kerekes-kútnál...

Ha emlékszik még rá rajtunk kívül valaki.

...Két gólyapár is megtisztelte! Az egyik a Farkas-féle gólyás ház öreg képményén, a másik a Gajdács-ház előtti villanykaró tetején fészkelte.

...míg fészkelhetett. Mert nemcsak e „tér”- és „piactér”-hangulat tűnt el, vele e madaraink is továbbálltak egy házzal (országgal).

III. ZSILINSZKYRE ÁCHIM, LIKERRE BAJCSY

Zs. u. 21. Zsilinszky-ház (ha ez az): az oromfalon, ablakkeretben fölül „1850”, tán ekkor épült. 1940 táján itt lakott albérletben nagyanyám a két lányával, amikor Kígyósról Csabára költöztek, mielőtt megvették volna a Corvin 7.-et. Anyuka az egyik barátnőjével a ház ablakában fényképen. „Isten mindent lát!” – mondta a bitó alatt Zs. E. Szép Ernő az *Emberszag* című visszaemlékezésében csodálkozva írja: nem látják az őket kínzó, elállatiasodott keretlegények, hogy az áldozat látja, mit művelnek? Nem látják, hogy látja? Hogy olyan valaki, aki nem felejt, és továbbadja, mit, micsoda bűnöket követtek el.

Az 1905-ös képviselő-választáson Zsilinszky Mihály ellenfele Áchim Likker András. Eredmény: 748 Zs.-re, 609 Á. L. A.-ra szavaz, erre pótválasztás. A 2006-os távrecsegőkönyv szerint Zs. György itt lakik. Azaz... máig Zs.-ház?

A Fő utcai Zsilinszky-házban (hogy melyik az, nem egyértelmű, mert a szomszéd is gyanúba keverhető) születhetett a későbbi dr. Zs. Endre (1852–1919) vegyész-mérnök, békéscsabai főgimnáziumi tanár és testvére, Zs. Mihály (1838–1925) belső titkos tanácsos, államtitkár, tanár, történész, akinek a neje, greifenbergi Reök Ilona (1846–1948?) Munkácsy Mihály unokatestvére.

Békéscsabán 1910 és 1949 között utca őrizte emlékét – az Alsóvégi Fő utca, ahol világra jött. A későbbi vértanú Bajcsy-Zsilinszky Endre – Zs. E. fia – Szarvason született, ahol édesapja tanárként működött, s egyéves volt, amikor a család Szarvasról Békéscsabára költözött (a József Attila utcában laktak, már nem az alvégi fő utcai családi házban, amikor – 1911-ben – megtörténik az Áchim-gyilkosság). Endre itt járt iskolába, az evangélikus főgimnáziumban érettségizett.

Bartha Ákos B.-Zs. E.-ről írt könyvében olvassuk, Domokos Józsefet idézve: „Áchim a jó módú gazdák között lakott, nem messze Zsilinszky Mihály volt bíró házatól, a város délkeleti részén lévő Kastély utcában”, a törökidulás korából ismert kastély környékén. Domokos József írja Áchim-könyvében: Á. L. A. nagyapját, Áchim L. Jánost 1869-ben Békéscsaba bírójává választották, elődje Zsilinszky Mihály volt, B.-Zs. E. nagyapja...

Mindkettő nagyapja bíró volt.

B.-Zs. E. (1886–1944) 1896-tól 8 évig jár a csabai Rudolf Főgimnáziumba. Az apja, Zs. E. dr. a gimnáziumot kormányzó bizottság elnöke – az ő testvére Zs. Mihály dr., aki 1895-től 1905-ig kultuszállamtitkár. Az ifjabb Endrét 1925-ben vitézzé avatják, akkor veszi föl édesanyja nemesi Bajcsy nevét. 1935-ben lemond a vitézségről, de a nevet meghagyja.

Az öreg Zs. E. „elmagyarosodott szlovák parasztgyerek”. Előbb Bcs. polgári iskolájában, majd Szarvason gimnáziumi tanár. E pályát elhagyva Apponyi Albert gróf gerendási nagybirtokának parcellázását vállalta. Az itt szerzett pénzből 2000 holdas birtokot vett. Talajtani kísérletezésével nagyobb részt elvesztette a birtokát. Csabán rizstermesztéssel is próbálkozott (Borsi/Békési Élet).

Zsilinszky Endre dr.-ék háza az Apponyi (ma József Attila) utcában, a Felső-Körös sor sarkán lévő ötszobás épület volt. Endre innen indult 1911-ben Áchimékhoz. (1989 végén, 1990 elején itt volt a Fidesz városi szervezetének az irodája, januárban innen indultunk kisbusszal a fiatal demokraták által gyűjtött adománnyal Erdélybe: Udvarhelyre, Gyergyószentmiklósrá. Később lebontották, emeletes ház épült a helyére.)

...

A középkori kastély környéke a csabai 1. tized, másképp Kastélyi tized, I. kerület, Kastélyi kerület, sőt, maga a Kastély... Hol Áchim L. András szülőháza a Kastély utcában a 8. számú porta. Áchim-malom a Körös-parton – átellenben az Árpád liget. Zsilinszky-ház az Alvégi Fő utcán, a darab ideig Zsilinszky utcában (mely ma Dózsa Gy. út). Tanoda a Zsilinszky/Dózsa végében, későbbi (lebontva) a Zsilinszky/Vilim sarkán.

Áchim-ház egykoron a mai Corvin 4. is!

Ugyanott 1854–55-ben a 43. és a 44. számot viselő porta Achim János Liker/Achim János kezében.

1857-ben a 104. sorszámú ház, telek Achim János Likeré.

1865: Achim Liker János nevén a telek.

1888: Ujfaluczki mézáruló (lakja, azaz bérlő?).

1911: 104:4 „Áchim János (L.)” (Máshol: „I. Korvin u. 4. Áchim L. János”) Majd: „Áchim János flm. Corvin-u 4. 56 éves”. (Az ez évben meggyilkolt politikus Áchim unokatestvére ő?)

1947: a Corvin 4. kilenc választópolgár lakcíme: Macák János (Bcs. 1891) földm., Macák Jánosné Lipták Judit (Bcs. 1897) házt., ifj. Macák János (Bcs. 1924) egyetemi hall., Kovalcsik Gyula (Pomáz, 1911) cipész, Kovalcsik Gyuláné Oskó Vilma (Orosháza, 1916) házt., Szilágyi Irma (Hódmezővásárhely, 1872) MÁV ny., Szilágyi Imréné Szentandrás Lidia (Hódmezővásárhely, 1884) házt., ifj. Zahorán György (Bcs. 1919) földm., ifj. Zahorán Györgyné Macák Judit (Bcs. 1920) házt.

Azaz... ez a ház is Áchim-talanítva a Corvinkán. (Az utcarajz szerzője utóbbiakat ismerhette.)

...

Akkor... nézzünk be a Kastély utcába! A 8. számú ház Áchim szülőháza. Falán kétnyelvű emléktábla. Magyarul: „Ebben a házban született 1871. március 18-án Áchim L. András agrárpolitikus, országgyűlési képviselő. Születésének 120. évfordulóján állította Békéscsaba megyei jogú város és a békéscsabai városvédő és városszépítő egyesület. 1991.”

Az utca vonalára kiépült, szárazkapus ház. 2021-ben belépve az udvarra a gazda mutatja, a ház melyik része még az eredeti.

Achim Liker Ondriska...

A középkori falu fő utcája... a későbbi Zsilinszky út és a Kastély utca? A Corvin utcai elágazás meg mint középkori országút... Csabán át Gyulára? Avagy az akkor netán soros úti falu Csaba a Gyulára vivő országút két oldalára települt, melyből „mellékút” vezetett földesuruk várkastélyá kényszerülő udvarházához?

Hogy a csudába ne!

Csaba, Csaba.

Corvin, Corvin. (Az igazságos.) Corvinkája!

Corvinkánk.

Zsilinszkyék a későbbi posta és megyeháza utcájába, az itt működő ügyvédek miatt népünk által Nyúzó utcának tisztelt mai József Attila utcába költöztek, Achimék a Berényi útból nyíló Mészáros (1911-től Áchim L. A.-ról nevezett) utcába húzódtak.

...

Az Áchim-kisrege (*A kaporszakállú nádvagó*) után arra jutottam, hogy – mi mást tehetnék? – meg kell írnom a Zsilinszky-regét is. Ami – sajnos – (és még mi minden!) elmaradt.

'11-ben Ondrissal, '44-ben Endrével tartottam (volna).

Lenne; volna; hogyne. (Lönne; vóna; hógyné.)

IV. MEGCSAPOLTUK A SZOVJET CSATORNÁT

...avagy Sitinkir meg a népi ellenállás

– Rászálltunk a szovjetek sávjára, úgy megzavartuk őket, hogy azt hitték, itt vannak az amerikaiak!

Ha nem is így, de majdnem.

Cimborád 1965 őszétől volt két évig katona. Ráfos, azaz rádiófelderítő, még pontosabban katonai földerítő.

– II/II-es.

...volt, mondja.

Hogy meglepődjünk.

Ha ő ezt akkoriban mondta volna...

Ha mi ezt tudjuk!

Mármint, hogy mi az a II/II.

Katonai földerítés? Ajaj.

Még jó, hogy nem pógári. (Ne adj' Isten népi.) (...nemzeti.)

– A II-es csoportfőnökséghez tartoztunk.

A világhálón leled a pontosítást: MNVK 2. Csoportfőnökség (Felderítő Csoportfőnökség)...

A Bakonyban azon a szép tavaszi (ősz?) – nyári? téli? – (ki tudja már, mikori) napokban NATO-hadgyakorlatot hallgattak le. A BRG világszínvonalú rádiófelderítő készülékével, amely a Föld-kerekségen egyedülálló volt.

– A katonai attasék kémkedtek, mikor lesz hadgyakorlata a NATO-nak. Milyen fedőnéven, mely országok vesznek részt, hol... Ezeket kaptuk kintről. A mi feladatunk, hogy ezekkel a készülékekkel földerítsük, például ha egy amerikai repülőgép-anyahajó megmozdult, mi azt már levettük.

Nyilván a Földközi-tengeren, Olaszország felől. Mert hogy minket a taljánokkal állítottak párba a keleti–nyugati seregeket sakkjátszójukon tologató moszkovai és washingtoni bitangok. (Mára az is kiderült, hány atombombát szántak a kedves NATO-fiúk kis – nemde bár kies – hazánknak /illetve hazánkra/.) (Meg hogy hol rejtőztek hegyeinkben a Nyugat-Európára irányított muszka atomrakéták.) (Az tette volna be a kaput/t!)

Mi az nekik, pár millió halott... Míg ők atombunkerban... keverik tovább a (pakli helyett a) szart.

– Kézi és gépi távirón megtanulhattuk a négy fajta adásmódszert. Az egyik a morze volt. A másik a vibroplex: jobb–bal, rövid, hosszú. Az amerikaiaké: gyors! És rafináltak voltak, megtréfálták az oroszokat. Kivéve minket! Megtanultuk a NATO-betűzést... Mi gyorsabban vettük, mint a hivatásosak. Kódokat adtak le; mi tudtuk, mit takar. Vagy: a kiskatonák pletykáltak, mit ettek, ittak, csináltak... Továbbadtuk, és abból összerakták.

Mint a III/III-as testvérszervezet a mirólunk szerkesztett „semmitmondó” jelentésekből a mégiscsak fontosakat.

– A Varsói Szerződés hadgyakorlatán le kellett hallgatnunk a mienket, hogy ellenőrizzék őket. Lehallgatáskor bekapcsolva voltunk a központtal. Csak a hivatásosak beszélgetéseit adtuk le, őket vitték továbbképzésre: „mozigépész-tanfolyamra”! Így hívtuk a büntetőzászlóalj, mert megnevezni veszélyes volt.

– A feladat: rádión, kinti iránymérővel tartottuk a kapcsolatot. Három helyről... Ahol találkoztak (a vonalak)... Kintről megkaptuk, mely hullámsávot használják, a hívójelüket... Ráhangelődtünk, és például így találtuk meg a keresett hadihajót.

Ott a célba vett akármí?

– A Bakonyban volt egy gyakorlat. Próbariadó! Kivonult az egész rádiófelderítő zászlóalj, és érzékeltük, hogy fónián (beszédrel) tartják a kapcsolatot a ruszki kiskatonák.

Fónia: rövidített jelbeszéd? Inkább kódolt szöveg.

– Kevés orosz tudásunkkal, de annál nagyobb szakmai tudással beléptünk a forgalomba, megfigyeltük a módszerüket. Hangszín, gyorsaság..., és beszálltunk a forgalomba.

Oroszul? Amikor alig tudtatok a nyelvükön.

Bár a Szovjetunió megannyi nemzetiségének köszönhetően lehetett ott időnként bábeli zűr és zavar is. Legalábbis nem meglepő, ha valaki nagy-magyaralföldi – avagy túladunai avagy felföldi – módon ejti a muszka szavakat!

– A szakasznál volt, aki hét nyelven beszélt! Éppen akkor tanulta a kínait. Én annyit tudtam oroszul, hogy be tudja lépni. Mire észrevették, már ki is léptünk. Lehet, hogy bemértek, de akkorra már a laktanyában voltunk. Ha érdeklődnek, nem tudnak megtalálni bennünket. Azt hallottuk, hogy Job tvoj maty!

– Majd a laktanyából folyt a szórakozás. Újra beléptünk a forgalomba. Megváltottattuk a hangszínt, a gyorsaságot, hívóneveket... Viszonylag rövid időn belül észrevettek bennünket, a „diverzánsokat”. Hanghordozásukból megértettük, hogy tudnak rólunk. Arról beszéltek, hogy mit csinálnak... Kiléptünk. Ha nem volt üzemben, nem találták meg. Ma megtalálják akkor is, ha a készülék nincs üzemben.

– Folytatjuk, mondtuk, de nem lett belőle semmi. Ehhez helyet kellett volna változtatni. De katonák voltunk, nem mehettünk! Ha háború alatt nekünk ilyen lehetőségünk lett volna, megnyerhettük volna a világháborút.

Hogy a csudába ne.
 – Megcsapoltuk a szovjet csatornát!
 Ők már csak ilyenek voltak.
 – Nem volt nagy ügy, de megleptük őket, azonnal frekvenciát váltottak, hívó, jelszó... Sejtették, hogy valaki szórakozik velük. Akkor jött a jobtvojmaty! Sorállományú század sosem volt kiváló, csak ők. Maga corvinkai szakmunkásként a törzsőrmesterségig vitte. (Obsitosként meg már alhadnagy?)
 – Kiiktattuk a rádiót, még az akkut is kivettük. Búcsúzáskor a ruszkek nagyon káromkodtak! Abbahagytuk.
 Ruszki, ruszki, és a szovjet hol maradt?
 Ha kiderül, több év büntetőzászlóalj... (Addigra a bátyja, aki meg katonaszökevényként kerülhetett volna ugyanoda, már szabadul, ha addigra ki nem menti magát a néphadseregi bajból. Pl. úgy, mint a *Kukkerlátás* című beszélyünkben!)
 – Futkosó, ahol találkozhattunk volna.
 A futiban... Nincs az a pénz!
 – Egyetemi előfölvételisek közt én a nyolc osztállyal... Műszaki tudást követeltek, én az ellenállást sem értettem... Aztán amikor egyszer fölsorakoztunk, jött a parancsnokunk:
 – Ki a 113-as?
 Jelentkezett.
 – Maga?...
 Meglepődött. Gyakran megfenyítették, innen ismerte a nevét.
 – Ha valaki még egyszer szidni meril!...
 Mert ő volt a legügyesebb.
 Amikor leszerelt, hívták a Maharthoz. Tán jobban járt volna, bejárja a világot.
 Otthon várta egy kislány.
 Géptávirójuk, tizenkét sávú magnójuk volt...
 – Német, osztrák: nem tudtuk a kódjeleket! Az olasz nyíltan adott. Járókeretét kéri. Ki kell mennie.
 Eszerint a 113-as és csapata visszanyert volna nekünk mindent!
 De mindent.
 ...A Kárpátokig?
 Adtunk a NATO-nak meg a Varsói Szerződésnek...
 „Varsó”, „Észak-atlanti”...
 No meg: BRG. Jó, hogy nem Csepel Művek. Ganz Villamossági.
 Budapesti Rádiótechnikai Gyár. Ez is: volt, nincs? Vagy csak más néven – más kezébe juttatva – folytatja? Máshová szállítván a hasznocskát. Nem talicskával, hetente aranyvonattal.
 „Világszínvonal.” VSz.
 Ne is emlegesd! (A VSz-t.)
 Pajtásod legyint. Hol van már a.
 Ha a magyar fiúkon múltott volna...
 Még hogy a BRG! De ők.
 A mieink.
 Lajtán innen, Lajtán túl. (Hol a kurta farkú malac túr...)
 – Hány János...
 Ő igen, de mi!
 Mi, mi.
 – Nyugodtan szólíts Sitinkirnek!
 Belépett a hun egyházba, s követelik a hun kisebbségi jogok – önkormányzat stb. – megadását.
 Huj, huj, hajrá!

Ha ők ezt a BRG-készüléken világgá kürtölhették volna...
 Ti-ti-ti-tá-tá-tá-ti-ti-ti!
 Ha igaz, az Úr 1967. – az ördög ki tudja, hanyadik – évében.
 Hány Feri meséli.

V. A KISPÁZSIT

Nekünk a Pázsit. (Valaha majdnem egész regényt írtunk róla.)

Lipták Pali bácsi, az Arany utcából, mondja: nekik ez a Kispázsit, mert a Nagypázsit a lőtéri volt. (A lőtéri, amely ma gáztenger. S nemhogy Lőtérnek, de Lődombnak sincs sem híre, sem hamva.)

Pázsit, rét, legelő.

A Corvin 29. számú telken lehet(ne) (lehetett volna) a Pázsit mint Rét. Az 1818-as térképen a Pázsit utáni rét a Borjú-rét lefolyása...

Az 1884-es térképen e hely „Szabad Legelőként” szerepel.

Ha arra jártunk, Pázsitról beszéltünk, rétről nem, pedig a város szélétől a Pályáig és a Körgátig vizes, tócsás, zsombékos rét volt az egész, az elején az általunk Pázsitnak hívott, zsenge pázsittal lepett félszigettel, bejáróval az utca felől. Rét, sőt, legelő, mert a '40-es években gulya legelt itt, amelyet egyszer egész közléről igyekezett megismerni az akkor úgy 3-4 éves (utóbb uccarajzíróvá váló) Mimike... A tehének az utcabelieké lehettek. A tsz aztán – gazdáik földjével együtt – elvitte őket is.

1966-ban az ÁÉV (népnyelven Magasék) megkapja a várostól a Corvin utca páratlan telkeinek a végét, s megkezdik – a Kazinczy utcai stadion helyett – az új *Építők sporttelep* építését. Pályaaavatás 1968. március 17-én: „Békéscsabai Agyagipari Építők:Építők SC=3:0” – áll az üzemtörténetben. A hajdani Pázsit helyén 1982-ben is az Építők pályája üzemel.

1966-ban pályagondnokot keresett az Építők a Corvin utcába. Éjjeliőrt nem bírt megfizetni. Jelentkezett egy Arany utcai öreg, aki különböző játékok, díszmadarak, görények, tengerimalacok stb. kereskedésével foglalkozott, s kéri a sportkört, az építendő telepen ideiglenesen legfölbjebb egy évre kis lakóépületet emelhessen az egyesület építőanyagából. Ennek fejében őrizni fogja a pályát.

1966–67 telén elkészült a nádpallókból álló barakk (fölvonulási épület), amibe M. úr Szent György táján beköltözött. Kitűnő ötleteket valósít meg: pulykát nevel, fűzfavesszőből gyermekostort gyártat bérmunkásokkal (bérfizetés nélkül), huligánokkal vályogot készített és téglát ad el, a félkész bírói öltözőbe önkényesen beköltözik (mint állandóra bejelentett lakásba!) stb. A „gondnoktól” két év után szabadul meg a sportkör.

A rendszerváltozás után az első komolyabb változás a Pázsit és a rét életében, hogy Ónodi Henrietta édesapja a rét elején, az út (meg nyárfasor, meg vizesárok) mellé tornacsarnokot kezd építtetni. Ami egyszer csak félbemarad, mert a leánya inkább tengerentúl marad.

Jó ideig torzón árválkodik a félbemaradt építmény, mígnem a „villanytelepig” (áramelosztóig?), azaz a Körgátig sportpályákat alakítanak ki. A DÉMÁSZ sporttelep az áramszolgáltató mellé kerül, teniszpályákkal, előtte pedig, a város felé az Építők pályája fogadja – időnként, mert nem túl gyakran – az érdeklődőket. Hogy nemsokára ezek is eltűnjenek, mert nagyszabású fejlesztés történik a Körgát, a Pálya, az Alvégi-sánc és a Corvin utca között.

1987-ben így sorjáznak: Építők pálya, DÉMÁSZ sporttelep (kézilabdapálya, teniszpálya, faházban biliárdterem, tévé), villanyállomás (épült 1984-ben, rajta tábla: Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat Békéscsabai Üzemigazgatóság Keleti 35/10 Kw-os Állomás).

1990 után a Pázsit és rét helyén halad az idáig meghosszabbított, a Corvinba torkolló Bánát utca. Az úttorkolatot követte a félbemaradt Ónodi-csarnok. Rajta túl, az egykori rét föltöltött helyén így következnek az ezredfordulótól az épületek: Lidl áruház (C. 29–33.), 1999: Billa élelmiszer-áruház, MOL benzinkút (C. 31.), 2000-ig Jet, majd Agip, Oázis – kínai és háztartási áruház (C. 38.), (kis) Tesco áruház (C. 41.), DÉMÁSZ telep.

2010-re így alakul a helyzet: Sánc (betemetve), Bánát u., gépkocsibeálló, Lidl áruház, Agip benzinkút, Oázis Wei üzletház, (kis) Tesco áruda, Villanytelep, Körgát (mögötte a szintén betemetett, csatornába szorított Kubik).

Hogy ne is folytassuk!

Pázsit... Hol volt, hol nem, egyszer volt egy Pázsit.

Hogy a Corvin utcai kölköknek nincs hol labdát kergetniük? Miért, van még corvinkai gyermek?

Gyermeki korunk. Múltunk.

...

1997-ben a Grund Söröző várta vendégeit az egykori Pázsiton – ami nekik „grund” vala... (Szerencsére nem sokáig?) A söröző mellett 1996-ban kézilabdapálya is volt.

„Pázsit”, „Rét”... Pláne Borjúrét! Legelő... Tovatúnt.

„Borjú”, ma, minálunk...

Velünk együtt.

Lassan a temetőt is fölszámolják.

Haló poraink is útban vannak.

Fejlődünk! Helyére lakópark(ok)?

Ahelyett, hogy az öreg sírköveket megőrizve emlékkertté varázsolnák.

Hogyne, gondozott kertté.

Egy kis zöld fölttá... a házrengetegben.

VI. ÖTVENHATOS CSABAI FALFIRKÁK

...GYEREKEK SORSA + HAZUDIK A RÁDIÓ! – csinos, fatornácsos gazdaház kerítésén, az első fölirat eleje lemaradt.

17 EZER MAGYART DEPORTÁLTAK – téglajárdás külvárosi, fehér falú házban.

A VÖRÖS... – a többi lemaradt a fölvételről.

AKI AMERIKÁT VÁRJA, / TÉRDIG NÖHET A SZAKÁLLA! – 1956-ban állítólag a Deák utcában volt téglakerítésen látható. 2021-ben a facebookon jelent meg. 2022-ben, elmosódottan, még ott van a kerítésen.

AMÍG ÖN ALSZIK, AZ ÁVÓ DOLGOZIK – ötvenhatos pörben jegyezték föl.

AZ M. D. P. ÉS ANNAK MARADVÁNYAI MUNKÁS ÁRULÓK! – sarki fakerítésen, bírósági ítélet emlegeti.

ENGEDJÉTEK BE AZ ENSZ CSAPATOKAT – tárgyaláson jegyezték föl.

ENGEDJÉK BE AZ ENSZ MEGFIGYELŐIT MAGYARORSZÁGRA! – fa kulipintyón.

EZT ADJÁK KI LAKÁSNAK – pártház(?) kerítésén lévő táblán, Magyar Dolgozók Pártja föliratra írva.

EZT ADJÁTOK KI LAKÁSNAK – bírósági tárgyaláson említik.

ÉLJEN A FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY! – szintúgy. Mire a csabai gyerekek az Éljen elé F betűt pingáltak, amire a válasz a firkálmány leföstése, újabb ráfestés...

ÉLJ(EN NAGY IMRE!) – téglafalon.

ÉLJEN NAGY IMRE! + HALÁL A(Z ELLENFORRADALMÁROKRA!) – az összevissza meszelt téglakerítésen látható két föliratból a második befejezése

föltételezett, a képről lemaradt, de hasonlót láttam akkoriban, s jó darabig nem egyet.

FÉLJEN A FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY! – mivel az Éljen elé F betűt festettek a csabai gyerekek.

FÜGGETLENSÉGET A HAZÁNAK – bírósági ítéletben (a Polgár-pörben) emlegetik.

FÜGGETLENSÉGET HAZÁNKNAK! – fémkapun.

HALÁL A(Z ELLENFORRADALMÁROKRA!) – moszkovita firka (pl. a József A. utcában, elmosódva még az 1980-as években is látszik a Megyeháza falán).

HAZUDIK A NÉPÚJSÁG! – házfalon.

HAZUDIK A RÁDIÓ! – kerítésen.

HAZUDIK A RÁDIÓ + SZOVJET HA(ZA!) – házfalon, a második szó vége nem látszik.

HOZZÁK VISSZA A DEPORTÁLTAKAT! – házon, hirdetőtábla mellett.

HUKUK I. Márciusban...

KÁDÁR JANKÓ ALKUDOZIK – a fölvételről lemaradt a sarki házra meszelt jelszó eleje? Alatta lemeszelt korábbi jelszavak. A házon valamilyen egyesülés cégtáblája. Megyei bírósági ítéletben is szóba hozzák.

KIK A RENDBONTÓK? A RUSZKIK – a fölvételen utcasarok, fakerítés, öreg-asszonnyal.

MAGYARORSZÁG MAGYAR HAZA, MINDEN RUSZKI MENJEN HAZA – bírósági ítélet emlegeti.

KOMMUNISTA, GYERE KI, AGYONVERÜNK IDEKI! – nem falfirka, gyerekek mondogatták az I. kerületben, mert valakitől hallották. Miközben Csabán senki senkit nem akart agyonverni – leszámítva a volt kommunista polgármester asszonyt, amiért a negyvenes évek végén gödörbe döntette a csabai 101-es ezred hősi halottainak tiszteletére emelt szobrot.

MAGYARORSZÁG MAGYAR HAZA, RUSZKIK MENJETEK HAZA! – fakerítésen.

МИ ХОЧИМ СВАБОДНУ! – téglakerítésen, némi elírással (magyarul: „Szabadságot akarunk!”)

MÍG ÖN ALSZIK, AZ ÁVH DOLGOZIK! – kerítésen, a régi „Míg ön durmol, dolgozik a Darmol!” módjára.

MÁRCIUSBAN ÚJRAKEZDJÜK! – majd áthúzva, átírva:

MÁRCIUSRA EGY MÚK SEM LESZ! – az ellenfélnek, pufajkásainknak köszönhetően. Állítólag ezek is falra kerültek: „UKMUK.” Ez volt a BM válasza. „Újra kezditek, márciusban újra kaptok.” Más, ugyanott, a közösségi háló Békéscsaba a múltban nevű oldalán: „Az HUKUK volt. Ha újra kezditek, újra kaptok.”

MÚK! – sokfelé volt látható a falakon. Azaz „Márciusban újra kezdjük”...

NEM KELL ILYEN NÉPÚJSÁG, MINDEN SZAVA HAZUGSÁG! – emlékszik rá K. E. P., a Széchenyi utcában látja 1957-ben a falon. Kisbetűk, ecsettel, színes festés.

(NEM TANULUNK) SZOVJET HARCKOCSIK ÁRNYÉKÁBAN – iskolasarok, lurkóval.

NEM TANULUNK OROSZ TANKOK ÁRNYÉKÁBAN! – írtuk osztálytermünk táblájára a Révai utcai iskolában, mire Kézdy tanár úr, aki orosz hadifogságban tanulta meg a ruszki nyelvet, igyekezett lebeszélni bennünket arról, hogy ne tanuljunk, mert szerinte az orosz nyelv elsajátításának is lehet haszna. (Neki az orosz nyelv tudása biztosította abban a rendszerben a mindennapi kenyeret.)

OROSZOK, HAZA!!! / ПОШЛИ... – táblán, tüntetésen.

ÖN ALSZIK, AZ ÁVÓ DOLGOZIK! – az '56-os szoba falán.

PUSZTULJ TE HAZAÁRULÓ BITANG! – egy kígyósi házfalra volt kiírva!
(„A kommunisták írták a ház falára, a tulajdonost Bozó Bélának hívták! A Forgácsolóban dolgoztam velem!” – mondja V. P. 2022-ben)

ПАШЛИ ДОМОЙ! – Pasi damój!, azaz „Takarodj haza!”

РАЭГАМУТЪ РУСКУЮ АРМУЮ! – „Pusztuljon az orosz hadsereg!”,
gyári kerítésen, pontatlan cirill írással.

RUSZKIK, HAZA! – fakerítésen. Többfelé a városban.

РУССКИЕ ДОМОЙ – Ruszkik, haza! Nemcsak bp-i, csabai házfalakon is,
megszállónk nyelvén.

RUSZKIK MARS HAZA! – külvárosi utca egyik fakerítésén.

SZABAD VÁLASZTÁSOKAT! – deszkakerítésen; bírósági ítélet is emlegeti
(Polgár pör).

SZABAD VÁLASZTÁST! + A VÖRÖS... – a második jelszó vége lemaradt a
fölvételről.

SZOVJET HA(ZA!) – házfalon. Vagyis hogy húzzanak el...

SZOVJET NÉPGYILKOSOK HAZA! – valami lépcsőnél, a betonfal vakolatán.

SZOVJET HARCKOCSIK ÁRNYÉKÁBAN NEM DOLGOZUNK – V. P. említi
2021-ben.

SZOVJET TANKOK ÁRNYÉKÁBAN NEM DOLGOZUNK – a Barnevál mellett a
téglagyár falán (bírósági iratban).

TALPRA MAGYAR, HÍ A HAZA, MINDEN RUSZKI MENJEN HAZA – üzlet
üvegtáblájára írva – a csabai POFOSZ-elnök gyűjteményéből.

UKMUK I. Márciusban...

(VÉDJÜ)K MEG HAZÁNKAT! + HAZUDIK A NÉPÚJSÁGI! + ÉLJ(EN NAGY
IMRE!) – többször átmeszelt, lemeszelt föliratokkal díszített, szögesdróttal
erősített téglafalon az első jelszó csonkán látszik, ugyanígy hiányzik a harma-
dik folytatása, amely a következő fölvételen már mutatja magát.

(...Hogy ma a JENKIK, HAZA! váltsa a RUSZKIK, HAZA! jelszót?)

(Mehet... valamennyi.)

(„Nem lehetne Új-Guinea az itt lakó pápuáké?”) (Pápuaföld a pápuáké.)

(Régi, régi nóta.)